

Risto Santalan sanoma ja merkitys

Risto Santalan sanomaa on hänen saarnoissaan ja raamattutunneissaan sekä kirjoissaan ja lehtikirjoituksissaan. Reijo Huuskosen mukaan häneltä ilmestyi ainakin 25 kirjaa (Perusta 6/2012, s. 367). Hänen raamattutuntinsa ovat yleensä kaseteilla, CD-levyillä ja kotisivuilla, ja niitä on tallella paljon; minulla on perheen edustajan yhteystiedot. Risto kirjoitti yleensä Sana-lehteen, sittemmin Uuteen Tiehen sen alettua ilmestystä, viime vuosina jonkin verran Shalom-lehteen.

Jotkut meistä ovat kuulleet Risto Santalan saarnoja ja raamattutunteja. Minulla on se käsitys, että hän kirjoitti saarnoistaan pikakirjoituksella muistilappuja tai huomautuksia isokokaisen Raamattunsa marginaaleihin.

Kuulin Risto Santalan julistusta ensi kerran Toijalan telttapäivillä 1950-luvun alussa. Hän kierteli silloin Kansan Raamattuseuran evankelistana. Sanoma oli evankelistan sanomaa: Jeesus on sovittanut sinun syntisi. Tule ja ota hänet uskossa vastaan! Puheiden välillä hän lauloi säestäen itseään kitaralla. Hänen ruumiinkuntonsa oli erinomainen, hän oli uimari, uimahyppääjä ja telinevoimistelija. Kerran hän järjesti evankelioimistilaisuuden Tampereen Pyyntin uimalassa. Siellä puheiden lomassa oli uimahyppyjä 10 metrin korkuisesta tornista. Noilta ensimmäisiltä vuosilta on mieleeni jäänyt, että hänen sanomansa oli elämänmyönteistä. Nuorille järjestetyissä erityiskokouksissa oli aiheena ”Kenen kanssa kihloihin?” Risto oli juuri mennyt kihloihin Kerttu Törnin kanssa ja puhui aiheesta kiiltävä, uutukainen sormus peukalon ja etusormen välissä. Sormuksen läpi hän tähysteli teltan oviaukosta avautuvaa maisemaa. Elämänmyönteisyys seurasi häntä Israeliin, ja sen ansiosta nuorisoa alkoi kerääntyä hänen seuraansa. Yhteisillä retkillä hänellä oli mukanaan retkikeitin, jolla kiehautettiin kahvit aina sopivan tienreunuksen sattuessa kohdalle. Hän tiesi myös hyvät jäätelöpaikat matkan varrella. Niihin piti poiketa. Elämän lahjoista tuli nauttia, kiitoksen kanssa (1. Kor. 10:30). ”Elämä on parasta silloin, kun se on tavallista.”

Israelissa ilmestyy myös kioskirjallisuutta. On Jerry Cottonia ja Teddy Ryderiä. Risto kävi ostamassa niitä lastenkodin pojille. Kuitenkin hän luki ne ensin nähdäkseen, ovatko ne puhdashenkisiä: ”Kaksi suudelmaa sallitaan.” Näin hän tutustui siihen hepreaan, jota pojat lukevat – rabbinistinen midrash-hepreahan hänellä jo olikin hallussa.

Voimistelijan lahjojaan Risto käytti opettamalla lastenkodin pojat kävelemään käsillään. Kaikki pystyivät kävelemään hänen perässään koulun asfalttipihan ympäri. Mutta oli myös niitä, jotka nousivat ja laskeutuivat käsillään koulun tasanteelle joutavat kiviportaavat ylös alas. Kun pihalla puhkesi tappelu poikien kesken, Risto haki koulun opettajainhuoneesta nyrkkeilyhanskat. Ne pastori Per Wallendorff oli hank-

kinut toimiessaan Jerusalemissa pappina v. 1956. Riita tuli ratkaista hanskat kädessä ja sääntöjä noudattaen, joko pojat keskenään tai pastorin kanssa otellen.

Tähän asti olen päässyt viittaamatta kirjallisiin lähteisiin. Mutta sitten nyrkkeilyhanskat toivat mieleeni Risto Santalan kirjan ”Apostoli Paavali ihmisenä ja opettajana”. Siinä Risto korostaa Paavalin ruumiillista kuntoa. Poikasena Saul oli käynyt seuraamassa urheilua stadioneilla, missä hän näki esimerkiksi nyrkkeilyotteluita. Risto arvelee, että Paavalin lause ”En taistele niin kuin ilmaan hosuen” (1. Kor. 9:20) on peräisin niistä. Isän velvollisuus oli mm. opettaa poikansa uimaan. Se oli hyödyllinen taito haaksirikoissa, joihin Paavali joutui (Ap. t. 27: 3–44). Erään kerran hän ajalehti meressä kokonaisen vuorokauden (2. Kor. 11:25). Paavalin ruumiinkunnosta kertoo se, että hän Riston laskelmien mukaan käveli saarna- ja lähetysmatkoillaan ainakin 60 000 kilometriä. Edellä sanottuun ei sisälly niinkään Riston sanallista sanomaa vaan asennetta ja sanatonta viestintää siitä, miten kristityn tulee ottaa elämänsä vastaan Jumalan lahjana, kohdata sen tuomat haasteet terveesti ja rohkeasti, olla reilusti mies.

Sen lisäksi, että Risto toimi Kansan Raamattuseurassa, hän oli aktiivinen Suomen Karmel-yhdistyksen piirissä. Hän kirjoittaa: ”Liikkeen tunnus ’Raamatun ja Israelin puolesta’, on tänäkin päivänä oikein ymmärrettynä elämäni tunnus” (Uusi Tie 1.12.1965). Hänen kirjallinen ja suullinen sanomansa liittyy Raamattuun ja Israeliin. ”Raamatun puolesta” tarkoittaa hänen raamattunäkemystään, että koko Raamattu, Vanha ja Uusi testamentti, on Jumalan sanaa ja että se on otettava sellaisenaan kirkon opetuksessa ja julistuksessa.

Raamatun merkitys Risto Santalalle näkyi siinä, miten hän käytti sitä. Sain seurata hänen raamatunkäyttöään läheltä hänen ollessaan kotimaan vuosinaan Lähetysseuran julistustyössä. Kun lähetysseuralaisilla oli julistusmatkoillaan mukanaan monenlaisia havaintovälineitä filmi- ja diaprojektoreista alkaen, Ristolla oli vain Raamattunsa, ja siitä hän toi esille lähetystehtävän ja varsinkin juutalaislähetystehtävän. Kaikki piti ja kaiken voi perustella Raamatulla. Läsnaolijoissa lienee niitä, jotka olivat Risto Santalan oppilaina hänen ollessaan Helsingin Raamattukoulun rehtorina. Se oli todellinen raamattukoulu, jossa Raamattu oli oppikirjana. Sitä opetettiin opiskeluaikana yli 800 tuntia.

Risto Santalan sanomaan kuului, että Raamattu on yksi yhtenäinen kirja alusta loppuun asti, Ensimmäisestä Mooseksen kirjasta Ilmestyskirjaan. Hän nosti esiin läpi Raamatun kulkevia yhtenäisiä teemoja, punaisia lankoja. Hän myös sanoi, että Raamattu selittää itse itseään ja että Raamattua on selitettävä Raamatulla. Kun oli puhe raamattutuntien pitämisestä – jota monet, jopa papit arastelevat – Risto Santala muistutti, että Raamatussa on nk. alaviitteet, jotka selittävät kulloinkin käsillä olevaa raamatunkohtaa eri näkökulmista sekä Vanhan että Uuden testamentin pohjalta. ”Käykää vain alaviitteet läpi, lukekaa rohkeasti kyseiset kohdat, ja siinä on teillä

raamattutunti.” Näin Riston ympärille kasvoi seurakuntanuorista meitä raamattutuntien pitäjiä eri puolille Suomea. Hänen sanomansa oli rohkaisevaa: ”Kannattaa yrittää, kannattaa panna saamansa lahjat käyttöön, kannattaa tehdä parhaansa.”

Risto Santalan raamattunäkemyks oli Kristus-keskeinen. Hän löysi Kristuksen kaikkialta Raamatusta. Erityisesti hän paneutui asiaan rabbinististen selitysteosten, targumien ja midrashien, sekä muun Talmud-kirjallisuuden pohjalta. Näin syntyivät hänen kirjansa ”Kristus Vanhassa testamentissa” ja ”Kristus Uudessa testamentissa” (molemmat rabbinistisen kirjallisuuden valossa). Niitä on käännetty kymmenille kielille venäjää, kiinaa ja arabiaa myöten. Näin Riston sanoma Kristuksesta Raamatun kunninkaan ja Herrana on levinnyt laajalle eri puolille maailmaa.

Näin pääsemmekin Risto Santalan merkitykseen, jonka arvioiminen riippuu enemmän subjektiivisista näkemyksistä. Kysyin kerran asiaa erään eteläsuomalaisen seurakunnan kirkkoherralta. Hän sanoi, että Risto oli meidän suomalaisten rabbi, joka opetti meitä näkemään kristinuskon juutalaisia juuria ja sai nuoret teologit kiinnostumaan juutalaisuuden ja kristinuskon suhteesta. Se, mikä sopii Ristoon Suomessa, sopii häneen kansainvälisestikin. Häntä kysyttiin puhujaksi LML:n kirkko- ja juutalaisuus -kokouksiin eri puolille Eurooppaa ja Israel-tapahtumiin Pohjoismaissa. Häntä pyydettiin puhujaksi myös Yhdysvaltoihin niin luterilaisiin kuin messiaanisiin yhteyksiin. Kirjoistaan ja opetustoiminnastaan hän sai kunniatohtorin arvon Baselin evankeliselta teologiselta tiedekunnalta.

On selvää, että Santalan arabiankieliset kirjat ovat herättäneet kiinnostusta ja kyselyä arabimaissa. ”Kristus Vanhassa testamentissa” oli esillä Kairon kirjamessuilla, jotka ovat Frankfurtin kirjamessujen ohella suurimpia kirjallisuustapahtumia maailmassa. – Kerran kun asioin Saltin anglikaanisessa kuurojenkoulussa Jordaniassa, kassaluukun toisella puolella oli uskova veli, joka kertoi kuuluvansa helluntaiseurakuntaan. Kun hän kuuli minun tulevan Israelista, hän alkoi kysellä, onko juutalaisten keskuudessa Jeesukseen uskovia – arabikristittyjähän siellä on. Niin sain kertoa hänelle Israelin messiaanisten juutalaisten liikkeestä ja siitä, miten rabbit ovat löytäneet Messiaan, Kristuksen, monesta Vanhan testamentin kohdasta. Lupasin lähettää hänelle tästä aiheesta kertovan kirjan, ja lähetinkin kirjan ”Kristus Vanhassa testamentissa” englanninkielisenä.

Kysyin Risto Santalan merkitystä Israelissa israelilaiselta tohtori Gerson Nereliltä, joka on tehnyt väitöskirjan Israelin messiaanisesta liikkeestä Heprealaiselle yliopistolle. Yritän kääntää tähän osan hänen hepreankielisestä internetviestistään 14.2.2013:

”Hänet muistavat varmaan parhaiten ne, jotka elivät maassa 1960–70 luvuilla. Monet muistavat hänet siitä, miten hän kannusti musiikin merkitystä erilaisissa nuorisokokouksissa. (Suom. huom.: Myös Shalhevetjah-keskuksessa kokoontui nuorten kitarakuoro Riston johdolla.) Hän oli myös Israelissa ensimmäisiä, jotka

alkoivat julkisesti käsitellä kristologisia kysymyksiä suhteessa peruskysymykseen 'Kuka Messias on?' Tämä on hyvin tärkeä kysymys, joka askarruttaa meitä kovasti tänäkin päivänä. Risto yritti myös selvittää käsitettä 'Daavidin poika' rabbinististen lähteitten mukaan. Mutta hämmästyttävintä on, mitä Herra Jeesus itse sanoo synoptisissa evankeliumeissa: 'Jos Daavid kutsuu Messiasta Herraksi, kuinka Messias silloin voi olla Hänen poikansa?' Matt. 22: 41–46, Mark. 12:35–37, Luuk.20:41–44. Toisin sanoen, Herra paljastaa tavattoman salaisuuden, että hän on todellisuudessa Daavidin Herra eikä hänen poikansa biologisessa mielessä, koska hän itse ei ole Joosefin poika.

Risto työskenteli paljon myös sovitus-teeman parissa. Tätä aihetta korostaisin erityisesti Riston kohdalla, ja sovitus-teema liittyy kysymykseen: Kuka on Messias? Yleensä ihmiset eivät tee eroa sovituksen ja anteeksiantamuksen välillä. On välttämätöntä ymmärtää ja selittää, että sovitus on kallis ja todellinen maksu, jonka Herramme maksoi pelastuksestamme. Sovituksen ansiosta meillä on anteeksiantamus. Avain Jesajan kirjan lukuun 53 on itse asiassa Herran Jeesuksen sovitus, hänen kärsimyksensä, nöyryytyksensä ja kidutuksensa, joita emme pysty käsittämään. Vaikka Herra antoi sen maailmalle ilmaiseksi, se ei ole lainkaan halpaa, se on hyvin, hyvin kallista. Kiitos Jumalalle hänen sovituksestaan ja pelastuksestaan!"

Gerson Nerel kirjoittaa Ristosta asioita, joiden toteutumista olin itsekin hänen työtoverinaan saanut olla todistamassa. Riston kirjallinen toiminta tapahtui käsi kädessä hänen julistus- ja opetustyönsä kanssa. Hän oli niitä harvoja ulkomaalaisia, joita kutsuttiin julistamaan ja opettamaan Israelin messiaanisiin seurakuntiin. Yksi syy tähän oli hänen erinomainen heprean taitonsa. Se oli kehittynyt kosketuksessa nuoreen sukupolveen mutta myös mainittujen rabbinististen lähteitten äärellä. Hän vastasi kysymykseen, jonka Gerson Nerel sanoo olevan tärkeä Israelin messiaanisen liikkeen keskuudessa: "Kuka Messias on?" ja hän löysi vastauksen Vanhasta testamentista kohdista, joita rabbit olivat pitäneet messiaanisinä. Sain kokea, miten nuori israelilainen yleisö seurasi hänen esitystään jännityksen vallassa. Mutta merkittävää oli se, miten hän löysi Messiaalle nimen Uudesta testamentista. Hän kuvasi sen pohjalta Jeesuksen valloittavana, ainutlaatuisena hahmona, jollaisia ei ole muita. "Messias on vain yksi ja hän voi olla vain Jeesus Nasaretista, toista ei ole."

Risto aloitti yhdessä työtoverimme Shalhevetja-koulun opettajan Viktor Smadjan kanssa maanlaajuisen nuorisotyön säännöllisine kokouksineen ja leireineen. Sen työn puitteissa harjoitettiin hyvin perusteellista opetustoimintaa. Monet nykyisistä messiaanisten seurakuntien johtajista ovat sen työn piirissä kasvaneita, ja he pitävät Ristoa ja Viktoria hengellisinä isinään. Tämä on hyvä muistaa, kun kyselemme Risto Santalan merkitystä. Tuo työ jatkuu Israelissa edelleen, ja on sykehdyttävää, että Viktor Smadjan pojanpoika on hiljakkoin nimitetty kantamaan vastuuta siitä. Eräs

aatteellinen perintö, jonka Viktor ja Risto laskivat, on se, että yhteisen nuorisotyön piiriin ovat tervetulleita niin messiaanisten kuin arabiseurakuntien nuoret.

Kun ajattelemme Riston merkitystä Israelin nuorelle sukupolvelle, ei pidä unohtaa hänen kylvötyötään Shalhevetjah-koulussa ja lastenkodin lasten parissa. Hän oli koulun opettaja ja pappi, jonka uskontotunnit ja aamuhartaudet ovat jääneet nuorten mieleen. Entiset oppilaamme eivät ole unohtaneet DOD Ristoa eli Risto-setää. Sen olemme nähneet, kun olemme kutsuneet heitä entisten oppilaitten kokouksiin, joissa Risto on ollut mukana puhujana. He ovat noudattaneet kutsua runsaslukuisesti.

Palatakseni vielä Riston merkitykseen tekee mieli kääntää suomalaisen kirkkoherran määritelmä [Risto opetti suomalaisia näkemään kristinuskon juutalaisia juuria] toiseen suuntaan: Hän oli rabbi, joka osoitti Israelin uskoville Messias-uskon juutalaisraamatulliset juuret. Useinhan siellä väitetään, että kristinusko on ulkomaalaista tuontitavaraa, joka ei kuulu israelilaisille. Israelin uskovien identiteetille on hyvin tärkeää nähdä, että usko Jeesukseen Messiaana nousee suoraan Israelin profeettojen sanomasta. Tämän Risto pystyi selvästi osoittamaan, ja tässä näen hänen tärkeän merkityksensä. Kun soitin Jerusalemiin ja kerroin Viktor Smadjalle Riston poismenosta hän parahti: ”Tällaista ei voi tapahtua!” Mieleeni tuli profeetta Elisan huudahdus, kun Elia otettiin taivaaseen: ”Israelin vaunut ja hevoset!” Tähän huudahdukseen Melanchthon yhtyi Lutherin kuollessa. Tämä ilmaisi myös Israelin lähettien pienen joukon tunnot, kun sanoma hänen kuolemastaan 26.9.2012 levisi. Hän oli vuosikymmeniä ollut johtajamme ja työtoverimme, joka myös pystyi pukemaan sanoiksi Israel-lähetysnäyn ja juutalaislähetyskutsumuksen. Ja hän johti suomalaisen ja israelilaisen rintamaupseerin tavoin meitä edestä ottaen vastaan niin uskonnollisten kiihkoilijoiden kuin liberaaliteologienkin hyökkäykset.

Kullekin työtoverille Riston merkitys yksityisesti on hiukan erilainen. Marja-Liisalle ja minulle hän oli se, joka inhimillisessä mielessä välitti meille kutsun Lähetysseuran työhön Israeliin. Tämä tapahtui Hengellisen elämän syventymispäivillä syyskesällä 1961. Kesällä 1964 asiat olivat siinä vaiheessa, että suunnittelimme jo lähtöä Jerusalemiin. Meitä askarrutti vain asia, josta olimme kuulleet mutta jota emme olleet kokeneet omaavamme, nimittäin lähetyskutsumus. Kirjoitimme Ristolle kysellen asiaa. Häneltä tuli Jerusalemissa 16.6.1964 päivätty vastaus: ”Kuulkaa nyt vielä kerran, meidän kutsumuksemme on kätkeyty niihin vasaran iskuihin, jotka kerran kaikuivat Golgatalta. Kaikki muu kutsumustietoisuus haipuu, kun ihminen laitetaan kovalle, mutta kutsumustietoisuus, joka on vasaroitu Jeesuksen täytettyyn työhön, ei horju.”

On puhuttelevaa, että Lähetyksen Herra kutsui Riston pois juutalaisten suurena sovituspäivänä 26.9.2012. On kuin hän olisi tahtonut näin sinetöidä Riston palvelutyön sovituksen julistajana. Sovitus, KAPARA, oli asia, joka Gerson Nerelellekin tuli Ristosta mieleen.

(Editointi Hannu Väliäho 14.9.2015)